

Sotsiaalkaitseministri käskkirjaga „Sotsiaalkaitse ja pikaajalise hoolduse kättesaadavus“ kinnitavate toetuse andmise tingimuste seletuskiri

I Sissejuhatus

Käskkirjaga toetatakse vähenenud töövõimega ja erivajadusega inimeste ühiskonda integreerimist avatud tööturul töötamise kaudu. Tervikliku abivajaduse hindamise ja toetamise süsteemi abil suurendatakse nende töötamise võimalusi. Sihtrühmale pakutakse töötegemise võimalust kaitstud ja kohandatud töökeskkonnas ning erinevaid erihoolekandeteenuseid. Toetatavate tegevuste tulemusel paraneb nii omasteholdajate kui hooldatavate igapäevane toimetulek, mis võimaldab tööturule siirduda või tööturul osaleda. Tegevusi toetatakse ajavahemikus 01.03.2022-31.12.2024.

TAT tegevuste elluviijaks on Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA).

TAT eelarve on 14 000 000 eurot, sh ESF+i toetus 9 800 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 4 200 000 eurot.

TAT on koostöös SKA-ga koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna nõunik Regina Sergejeva (tel 626 9219, regina.sergejeva@sm.ee) ja nutika arengu toetamise osakonna peaspetsialist Jüri Lössenko (tel 626 9186, jyri.lossenko@sm.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee).

Käskkirja eelnõu on keeletoimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeletoimetaja Virge Tammaru (tel 626 9320, virge.tammaru@fin.ee).

TAT on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs käesoleva seletuskirja IV osas.

II Käskkirja sisu

Euroopa Sotsiaalfondi+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*), mis on koostatud, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, ning mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon. Rakenduskava viiakse ellu perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi ÜSS) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

Vastavalt ÜSS § 10 lõikele 2 ja kooskõlas lõikega 4 võib rakendusasutus rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks koostada meetme rakendamiseks toetuse andmise tingimused (edaspidi TAT) ning määrata selle elluviija.

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, eelarvet, toetatavate tegevuste sihtrühma, tulemusi, seost Eesti 2035 sihtide ja arengukava eesmärkidega ning rakendamise tingimusi.

TAT kinnitatakse sotsiaalkaitseministri käskkirjaga ÜSS § 10 lõigete 2 ja 4 alusel.

TAT sisaldab 11 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“;
2. punkt „Toetatavad tegevused“;
3. punkt „Näitajad“;
4. punkt „Tegevuste eelarve“;
5. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
6. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
7. punkt „Elluviija kohustused“;

8. punkt „Aruandlus“;
9. punkt „TAT muutmine“;
10. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
11. punkt „Vaiate lahendamine“.

Punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“

Punktis 1 sätestatakse meetme nimetus, TAT eesmärgid ja seosed Eesti 2035 sihtidega. TAT on seotud järgmiste rakenduskavas nimetatud sekkumistega: „kogukonna ja omavalitsuste võimestamine“, „hoolekandeteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse tõstmine ja järelevalve edendamine“ ning „erinevate valdkondade integreerimine sotsiaalkaitseteenuste pakkumiseks, sh innovaatiliste lahenduste suurendamine sotsiaalkaitsektoris“.

TAT vajalikkuse põhjendus

Hoolduskoormusega seotud probleemide väljaselgitamiseks loodi 2015. aastal Vabariigi Valitsuse otsusega hoolduskoormuse vähendamise rakkerühm, mis esitas kaheaastase töö tulemusena poliitikasoovitused Eesti pikaajalise hoolduse korralduse tõhustamiseks. Tuginedes rakkerühma poliitikasoovitustele esitas Sotsiaalministeeriumi 2018. aasta lõpus Vabariigi Valitsusele esimese memorandumiga, millega tehti ettepanek hoolduskoormuse probleemi lahendamiseks luua Eestis ühtne pikaajalise hoolduse süsteem. Valitsus kinnitas pikaajalise hoolduse süsteemi loomise aluspõhimõtted ning andis Sotsiaalministeeriumile ülesande töötada välja konkreetsed lahendusettepanekud pikaajalise hoolduse süsteemi loomiseks Eestis.

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus inimeste keskmine eeldatav eluiga on küll viimastel aastatel oluliselt pikenenud, kuid samasugust positiivset trendi pole näidanud tervena elada jäänud eluiga. Kuigi Eesti elanikud elavad keskmiselt kauem kui varem, vajavad Eesti elanikud võrreldes teiste eurooplastega Euroopa Liidu keskmisest suurema tõenäosusega kõrvalist abi igapäevatoimingutes ja enesehoolduses.

Samal ajal on suurenemas nii eakate kui erivajadusega inimeste arv ja osakaal rahvastikus. 2021. aasta alguses oli Eestis erineva ametliku puude raskusastme ja liigiga inimesi kokku 146 162, mis moodustas 11% rahvastikust. Prognooside kohaselt see osakaal suureneb ning 2040. aastaks võib puudega inimesi olla Eestis hinnanguliselt 17% rahvastikust.

Need trendid tõstatavad ühiskonna ja majanduse arengu seisukohalt küsimuse – milliseid muudatusi tuleb eri poliitikavaldkondades teha, et rahuldada majanduse ja tööturu vajadusi ning tagada inimeste heaolu kasv ja sotsiaalkaitse süsteemi jätkusuutlikkus. Juba praegu põhjustab lähedaste hooldamine ehk hoolduskoormus inimeste tööturul eemale jäämist. Eesti tööjõu-uuringu 2020. aasta andmete järgi 14 700 inimest ei töötanud ega otsinud tööd põhjusel, et nad hoolitsesid laste või teiste pereliikmete eest. Suur hoolduskoormus aga omab märkimisväärset mõju isiklikule toimetulekule ja töötamisele. 2020. aastal ei töötanud umbes 2800 meest ja 11 900 naist põhjusel, et nad hoolitsesid laste või teiste pereliikmete eest. Ligi 3300 hoolduskoormuse tõttu tööd mitte otsinud inimest oleksid tahtnud tööle asuda. Lisaks oli ligi 7000 inimese osajaga töötamise põhjuseks vajadus hoolitseda laste või hooldamist vajavate täiskasvanute eest. Suur hoolduskoormus mõjutab hooldaja enda tervist ning hooldaja võib liigse koormuse tõttu saada ise hooldatavaks. Selline olukord ei taga hooldajate ja hooldatavate inimväärikust, samas tekitab riigile kaudseid kulusid: saamata jääv maksutulu, lisakoormus tervishoiusüsteemile, inimeste toimetuleku rahaline toetamine jne.

Puudega ja püsiva töövõimekaotusega inimesed on ühiskonnas üks haavatavamaid sihtrühmi, kelle igapäevane toimetulek sõltub suurel määral töövõimetoetusest ja puudetoetusest. Töövõimetoetuse saajate arv kasvab kiiresti, ent süsteemist lahkujate arv on väike. Hõives osalemist toetavad meetmed (nt kaitstud töö teenus) ei ole kättesaadavad ja osalise või puuduva töövõimega inimesed kasutavad aktiivseid meetmeid vähe.

Vähenenud töövõimega inimeste töötamise võimaluste suurendamiseks on vaja pakkuda toetavaid teenuseid. Kõrvalejäämine tööturult piirab võimalust elada terviklikku elu. Lisaks erivajadusega inimeste kaitstud töötamise keskustele on oluline toetada erivajadusega inimeste ühiskonda integreerimist avatud tööturul töötamise soodustamise kaudu.

Seoses pikaajalise hoolduse reformiga luuakse terviklik abivajaduse hindamise ja toetamise süsteem, mis suurendab vähenenud töövõimega inimeste töötamise võimalusi ning pakub rohkem teenuseid. Uus lähenemisviis esitab praegustele töövõimetoetuse saajatele rangemad aktiivsuse nõuded. Paljud seni tööturult eemal olnud inimesed suunatakse kasutama aktiivseid tööturumeetmeid, mis mõjutab nende igapäevast elukorraldust ning suurendab tegutsemise osakaalu. See omakorda seab nõuded toetavatele teenustele, mis aitavad tööturule naasta.

Punkt 2 „Toetatavad tegevused“

Punktis 2 kirjeldatakse tegevusi TAT eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks, sh puutumust riigiabi andmisega. Iga tegevuse juures näidatakse sihtrühm, tegevuse abikõlblikkuse periood ja elluviija. TAT tegevusi viib ellu SKA.

Lähtuvalt Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ § 41 lõikest 1 punktist 7 kehtestatakse asjakohasel juhul nõuded, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju ühelegi artiklis 9 sätestatud keskkonnanäesmärgile.

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ing.k. *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüsist lähtuvalt ei tuvastanud meetmel potentsiaalselt olulist kahju keskkonnanäesmärkidele ning seega täiendavate nõuete kehtestamiseks puudub vajadus. TAT koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga (vt seletuskirjale lisatud kontroll-lehte).

Tegevuse 2.1 „**Kaitstud töötamise teenuse väljaarendamine ja osutamine**“ raames pakutakse vähenenud töövõimega erivajadusega inimestele töötegemise võimalust kaitstud ja kohandatud töökeskkonnas ning tuge suundumisel tööturuteenuseid saama või avatud tööturule. SKA ise teenust ei osuta, vaid korraldab hankeid ja leiab nende abil partnereid teenuse osutamiseks. Hankega leitud teenuseosutaja tegeleb kõigi teenuse kolme etapiga ja esitab selle kohta SKA-le aruande koos arvega. Teisisõnu, teenuseosutaja roll on aidata klient tööle või leida talle sobivat tegevust.

2015. aastal arendas Sotsiaalministeerium koos SKA-ga välja pikaajalise kaitstud töötamise teenuse mudeli koos sihtrühma huvisid silmas pidava detailse teenusekirjeldusega, mille koostamisse kaasati ka potentsiaalsed teenuseosutajad. Lisaks koolitatakse otseselt teenuse osutamisega seotud SKA personali, et nad oleksid kursis sihtrühma vajaduste ja teenuse olemusega ning valmis pakkuma klientidele kvaliteetset teenust. Nimetatud mudelit katsetati ajavahemikus jaanuar 2016 kuni veebruar 2022.

Katseprojekti tulemused näitasid, et kaitstud töö teenus on terviklik teenusekomponent, mis tuleb integreerida toetavate teenustega. Mudeli kohaselt jääb teenuste korraldus sarnaseks praeguse süsteemiga, kuid KOV-i tasandile viiakse toetavate erihoolekandeteenuste korraldamine koos selleks ette nähtud rahastusega. Muudatusena võtab riik ülesandeks arendada ja osutada selliseid pikaajalise hoolduse teenuseid, mida KOV-il ei ole võimalik või mõistlik ise välja arendada ja osutada, eelkõige teenuse spetsiifika või sihtrühma väiksuse tõttu.

2023. aastal lõpetatakse teenuse raames stipendiumi ning sõidu- ja majutustoetuse maksmine. Muudatus on tingitud 2023. aastaks kavandatud erihoolekandereformi elluviimise algusest, mille üks osa on inimeste kaitstud töötamiselt väljumine teistele igapäevaelu toetamise teenustele. Kuna neil teenustel stipendiumi ning sõidu- ja majutustoetust ei maksta, lõpetatakse see ka kõnealuse teenuse ülemineku aastal.

Tegevuse 2.2 „Integreeritud, isikukeskse ja paindliku erihoolekandeteenuste süsteemi katsetamine“ raames ning deinstitutionaliseerimise (DI) protsessi käigus on Sotsiaalministeerium astunud samme, et suurendada ühiskonnas arusaamist sellest, kui oluline on aktsepteerida ühiskonnaliikmetena kõiki inimesi, sh vähenenud töövõime ja psüühikahäirega inimesi. DI on olulist osa elanikkonnast puudutav poliitikamuutus, mistõttu väljenduvad selle mõjud ka ühiskonnas laiemalt – näiteks seni justkui peidus olnud erivajadusega inimesed on tulnud kogukonda tagasi, on rohkem nähtavad. Need on põhimõttelised muudatused sotsiaalsüsteemis, mille tulemusena osutatakse pikaajalise hoolduse ja tugiteenuseid eelkõige väljaspool hooldusasutusi (ehk kodus või kogukonnas) ja teenuste fookus on suunatud inimese iseseisva toimetulekuvõime säilitamisele ja suurendamisele.

Ajavahemikus mai 2017 kuni detsember 2018 katsetati teenusedisaini meetoditega välja töötatud uut teenusemudelit erihoolekandeteenuste osutamisel KOV-i korralduse ja vastutuse baasil. Projekti „Isikukeskse erihoolekandeteenuse mudel kohaliku omavalitsuse korralduse baasil“ käigus kogutud andmeid ja saadud kogemusi analüüsiti, et sellele tuginedes teha ettepanekuid ja otsuseid disainiprotsessis vastavalt süsteemi ümberkujundamise suunistele. Projekti raames katsetati ajavahemikus 2019–2022 peamiselt ühte võimalikku teenusemudeli lahendusvarianti. Samas sisaldas erihoolekandeteenuste disainiprotsessi lõppraport mitmeid ettepanekuid ja lahendusi, mida võiks erihoolekandeteenuste osutamisel muuta, et teenusesüsteem oleks isikukeskem, ressursisäästlikum ja ka tulemuslikum. Tuginedes katseprojektis saadud kogemustele ja võttes arvesse ka teisi teenusedisaini projektis tehtud ettepanekuid, on otstarbekas jätkata erihoolekandeteenuste süsteemi teenusedisaini projekti käigus tehtud ettepanekute katsetamist.

Tegevuse raames pakutakse kliendile erihoolekandeteenuse komponente kodustes tingimustes. SKA leiab konkursi kaudu endale partnerid (KOV), kelle ülesanne on kõnealuse mudeli alusel pakkuda sihtrühmale toetatud teenuseid (hoolekandeteenuseid). SKA roll on nõustada ja koordineerida KOV-sid projekti elluviimisel ning koguda tagasisidet ja analüüsida mudeli rakendamise edukust. Samuti tagab SKA omavalitsuse töötajatele ja teenuseosutajatele isikukeskse komponendipõhise mudeli rakendamiseks nõustamise ja esmased koolitused.

2.3. „Riigiabi“

TAT-s on elluvijaks (toetuse saajaks) SKA, mis on Sotsiaalministeeriumi valitsusalas tegutsev valitsusasutus. TAT raames osutatakse tööealistele vähenenud töövõimega inimestele kaitstud töötamise teenust, mille eesmärk on pakkuda isikule töötegemise võimalust kaitstud ja kohandatud töökeskkonnas ning tuge suundumisel tööturuteenuseid saama või avatud tööturule. Kaitstud töötamise teenust pakutakse selle jaoks spetsiaalselt loodud töökohtadel sobivas keskkonnas teenusepakkuja juures või kohandatud töökeskkonnas avatud tööturul.

Analüüsitava tegevuse tingimuste väljatöötamisel ja rakendamisel tuleb muu hulgas silmas pidada ka riigiabi reegleid. Riigiabi reeglistiku eesmärk on välistada igasugune Euroopa Liidu siseturu kaitset kahjustav ja konkurentsi moonutav abi ettevõtjatele riigi poolt, mis on keelatud juba Euroopa Liidu aluslepingute tasemel. Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 107 kohaselt on siseturuga kokkusobimatu igasugune liikmesriigi poolt või riigi (sh riigisisised haldusüksused) ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist.

Kuivõrd käesoleva TAT raames on otseseks abisaajaks tööealine vähenenud töövõimega inimene, ei saa ta abi riigiabi mõistes. Samas antakse tema kaudu abi teatud ettevõtjatele. Kaitstud

töötamise teenust pakutakse selle jaoks spetsiaalselt loodud töökohtades teenusepakkuja juures või kohandatud töökeskkonnas tööandja juures avatud tööturul. Spetsiaalselt loodud töökohtade teenust korraldab SKA, kes leiab riigihangete kaudu teenusepakkujad – klientidele kaitstud tingimustes töötamise võimalust pakkuvad organisatsioonid. Hanke tulemusena pakub abisaaja vastu teenust turuhinnaga ning ta ei saavuta sellega eelist. Seega ei ole tegemist riigiabi.

Teenuse III etapis töötab inimene avatud tööturul või kaitstud tingimustes teenuseosutaja juures, sealjuures on tagatud vajalik juhendamine ja nõustamine teenuseosutaja poolt ning antud etapp ei ole ajaliselt piiratud. Inimese vajadust teenuse järele hinnatakse regulaarselt.

Kui teenust pakutakse kohandatud töökeskkonnas tööandja juures, on täidetud kolm esimest riigiabi kriteeriumi:

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest – kaitstud töötamise teenust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist;
- abimeetmel on valikuline iseloom, st ta on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks – suunatud vaid tööandjatele, kes võtavad tööle vähenenud töövõimega tööealise isiku;
- abimeede annab eelise abi saajale, s.o majanduslikku eelist või kasu, mida ettevõtja ei oleks tavalistes turutingimustes saanud – tööle võetud isiku abi arvelt tasuta juhendamine.

Neljanda kriteeriumina tuleb hinnata, kas abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel. Konkurentsi moonutamise hindamisel eeldatakse, et kui abi saab liberaliseeritud sektoris tegutsev ettevõtja, kus on või võib olla konkurents, on tegemist konkurentsi moonutamisega. Konkurentsi moonutamine või mõju kaubandusele ei pea seejuures olema märkimisväärne, piisab ka väikesest abisummast. Kohtupraktikas on asunud seisukohale, et riigi abi võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust isegi siis, kui abisaaja ei osale vahetult piiriüleises kaubanduses, kuivõrd saadud riigiabi võib muuta teiste liikmesriikide ettevõtjate turule tuleku keerulisemaks.

Eeltoodust tulenevalt on konkurentsi moonutamise tingimus riigiabi mõistes täidetud, sest esineb reaalne võimalus, et tööandja saab teenuseosutaja kaudu töötajale tasuta juhendaja, mis annab tööandjale konkurentsieelise. Küll aga ei kahjusta abimeede kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel. Mõju avalduks juhul, kui antava abi tulemusena vastava ettevõtte kliendibaas laieneks selliselt, et abisaaja klientideks oleks teiste Euroopa Liidu riikide kodanikud. Kuivõrd teenuseosutaja teenus on suunatud konkreetsetele töötajale eesmärgiga säilitada tema võimekus avatud tööturul töötamiseks, ei avalda see kaubanduslikku mõju ettevõttele kliendibaasi laienemise näol ega mõjuta teiste ettevõtete turule tulekut.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et kuivõrd ei ole täidetud kõik neli riigiabi kriteeriumi, ei ole TAT raames antav abi (ka kaudselt) käsitatav riigiabina.

Punkt 3 „Näitajad“

Punktis 3 on nimetatud TAT näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist nii kvantitatiivselt, kvalitatiivselt kui ajaliselt. Punktis on esitatud meetmete nimekirja väljundinäitaja ja kaks tulemusnäitajat ning nende jaotus tegevuste kaupa, nende algtasemed ning sihttasemed aastaks 2024. Samuti on esitatud näitajate sisu ning teave näitajate saavutamistaseme tõendite kogumise kohta. Käesolev TAT panustab otseselt meetmete nimekirja väljundinäitajasse, milleks on „Hoolekandeteenuste saajate arv“, ning tulemusnäitajatesse, milleks on „Osalejate osakaal, kelle toimetulek paranes või säilis“ ja „Osalejate osakaal, kelle hoolduskoormusega seotud olukord paranes“. Tulemusnäitajaid raporteeritakse üks kord aastas eelneva aasta lõpu seisuga.

Punkt 4 „Tegevuste eelarve“

Käesoleva TAT eelarve on 14 000 000 eurot, sh ESF+i toetus 9 800 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 4 200 000 eurot. Aastate kaupa on eelarve näidatud TAT lisa 2 finantsplaanis. Tegevuse 2.1 puhul on katseprojektist väljumise tegevuskava kinnitatud 2023. aasta lõpuni, misjärel toimub rahastusallika muutus ja väljumine ESF+ vahenditest riigieelarvesse, muudesse rahastusallikatesse või siis projekt lõpetatakse. Sarnane protsess toimub ka tegevusega 2.2, kus 2023-2024. aastal on mudeli viimane katsetamise periood. Projekti rahastus ESF+-st saab läbi 2024. aasta lõpuga ja aastaks 2025 peab olema ettevalmistus tehtud, et tagada teenuste finantsiline jätkusuutlikkus või siis tegevuste lõpetamine.

Punkt 5 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblike kulude, sh abikõlbmatute kulude kindlaks määramisel tuleb lähtuda Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määrusest nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*).

Vastavalt ühendmääruse § 17 punktile 8 on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud hüvitamisviisidest ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada RÜ-le kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektiauditi käigus. Samuti ei tule osalise tööajaga administreeriva personali üle pidada arvestust ega raamatupidamisarvestuses eristada ühtse määra alusel hüvitatud kaudseid kulusid.

Kaudsed kulud moodustavad 15% TAT otsestest personalikuludest.

TAT-s nimetatakse abikõlbmatud kulud, mida ühendmääruses ei ole nimetatud, ning täpsustatakse abikõlblike kulusid. Käesolevas TAT-s on eraldi täpsustatud kaitstud töötamise teenuse saamise ajal makstava stipendiumi ning sõidu- ja majutustoetuse määrasid.

Punkt 6 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetuse väljamaksmine toimub ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel, v.a kaudsete kulude hüvitamine. Makse aluseks olevaid dokumente võib esitada vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus. Kuna riigiasutused saavad kulude tasumiseks enne toetuse saamist käibevahendeid riigieelarve seaduse alusel, on nende taastamiseks vaja võimalikult kiiresti esitada RÜ-le makseid, et abikõlblikud kulud saaks omakorda lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusse. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis null-reaga maksetaotlust esitada ei tule.

Punkt 7 „Elluviija kohustused“

Lisaks TAT-s sätestatud kohalduvad TAT elluviijale kõik ÜSS-is ja selle alusel kehtestatud õigusaktides toetuse saajale sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisele.

RA-le esitatakse TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) eelarve kinnitamiseks jooksva aasta 1. novembriks. RA nõudmisel on TAT elluviija kohustatud esitama TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaani planeerimise protsessis. TAT elluviija on kohustatud RA-le esitama iga kuu eelarve täitmise aruande. RA on aruandekohustuslik tema vastutusallas olevate meetmete elluviimises ning selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu on vajalik tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT elluviimise.

Peale TAT kinnitamist tuleb RÜ-le esitada väljamaksete prognoos 15 tööpäeva jooksul. Igal aastal tuleb väljamaksete prognoos järgmise eelarveaasta kohta esitada 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisaelarve kinnitamist. Kui maksed erinevad esitatud prognoosist 25%, tuleb elluviijal esitada uus väljamaksete prognoos järele jäänud eelarveaasta kohta.

Enne TAT-st rahastatavate hangete läbiviimist tuleb elluviijal RA-ga kooskõlastada hanke raames toetatavate sisuliste tegevuste vastavus TAT eesmärkide saavutamisele. RA ei kooskõlasta ega nõusta hangetega seotud tehnilisi ning vormilisi aspekte ega kontrolli kooskõla riigihangete seaduses sätestatuga.

On oluline rõhutada, et erinevalt teistest fondidest tuleb ESF+ist rahastatud tegevustes osalejate kohta koguda nõutavad andmed vastavalt ÜSS § 19 lõikele 3. Osalejate andmeid kogutakse osalejate seirearuande alusel, mida tuleb esitada koos aruandega.

Punkt 8 „Aruandlus“

Punktis sätestatakse vahearuanete ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele, samuti teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Punkt 9 „TAT muutmine“

Punktis sätestatakse TAT muutmise kord. Muudatusvajadused peavad olema motiveeritud ja aitama kaasa TAT edukale elluviimisele. Sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul ei ole TAT muutmine mõistlik, arvestades muutmisprotsessi ajamahukust ning sellega kaasnevat halduskoormust. TAT-d peavad põhinema põhjalikel analüüsidel ja planeerimisel, välistades sagedaste paranduste vajaduse. Samuti peavad vajalikud muudatused olema põhjendatud ja läbi kaalutud.

RA-l on õigus TAT-d muuta, kui selgub, et see on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või TAT elluviijal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. RA võib muuta TAT finantsplaani, eelarvet või TAT abikõlblikkuse perioodi. Kui TAT rakendamisel tekib eelarveliste vahendite jääk, võib RA vähendada TAT eelarvet tingimusel, et see ei takista TAT eesmärkide täitmist. Vastav säte on vajalik olukorras, kui on näha, et TAT tegevuste elluviimiseks kulub oluliselt vähem vahendeid, kui oli esialgu planeeritud.

Punkt 10 „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 11 „Vaiete lahendamine“

Nimetatakse RA ja RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätteid Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

IV TAT mõjud

Integreeritud, isikukesksete ja paindlike toetusmeetmete ja teenuste süsteemi mudel aitab tulevikus suurendada vähenenud või puuduva töövoimega psüühilise erivajadustega inimeste osalemist ühiskonnas, sh tööturuteenuste saamises ja tööhõives. Isikukesksete toetatavate teenuste arendamine ning paindlikud ja uuenduslikud lahendused aitavad ressursisäästlikult inimeste vajadustele vastata ning on abivajajatele paremini kättesaadavad.

TAT tegevused arvestavad põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Vastav analüüs on seletuskirjale lisatud.

Andmekaitsealane mõjuhindang

Haldusmenetluse käigus töötleb haldusorgan (SKA) isikuandmeid oma ülesannete täitmiseks (SKA põhimääruse §-d 5 ja 6 ning § 8 p 4). SKA avalikku ülesannet toetatakse käesoleval juhul ÜSS § 10 lõike 2 kohaselt rakendusasetuse juhi poolt kinnitatud toetuse andmise tingimuste käskkirja alusel. SKA vastutab iga protsessis osaleja andmetöötlamise nõuete eest vastavalt isikuandmete kaitset reguleerivatele õigusaktidele (isikuandmete kaitse üldmäärus, isikuandmete kaitse seadus ja valdkondlikud eriseadused). Samuti tagatakse töödeldavate andmete kaitse ja turvalisus.

Mõlema toetatud tegevuse puhul esitab inimene ankeedi, milles annab nõusoleku projektis andmete töötlemiseks. Ankeediga kogutakse järgmiseid andmeid: teenuse saaja nimi, isikukood, kontaktandmed, tööhõive staatus, õppimine ja osalemine kursustel. TAT tegevuse 2.2 puhul annab SKA endal oleva kohustuse korraldada erihoolekandeteenuseid ja tuvastada inimese erihoolekandeteenuse vajadus ja talle sobivad abimeetmed üle KOV-ile. Seega on inimese andmete peamine töötleja KOV, kes kogub inimese kohta täpselt samu andmeid, nagu kogub täna SKA, kui ta otsustab inimese erihoolekandeteenuse vajaduse üle. Selleks on SKA-l sõlmitud KOV-idega koostöölepingud, milles on punkt isikuandmete töötlemise õiguspärasuse kohta. Lisaks annab inimene kõnealuse tegevuse puhul ankeedis nõusoleku, et KOV ja SKA töötlevad tema isikuandmeid eesmärgiga hinnata erihoolekandeteenuste ja muude sotsiaalhoolekande hüvitiste ja abimeetmete vajadust.

TAT-s nimetatud tegevuste puhul järgib toetuse saaja minimaalsuse nõuet, kogudes vaid andmeid, mis on vajalikud tegevuste eesmärgi täitmiseks, sh tegevuste edasiarendamiseks või statistilistel eesmärkidel.

Lisaks on tegevuste elluviijal kohustus koguda osalejate andmeid, mis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1057 artiklis 17 ning I ja II lisas, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056 artikli 12 lõikes 3 ja III lisas, ning esitama need RÜ-le.

V TAT kooskõla valikukriteeriumitega

1. TAT mõju meetme eesmärkide saavutamisele

TAT mõju on kirjeldatud seletuskirja IV peatükis.

2. TAT põhjendatus

TAT tegevused aitavad kaasa meetme 21.4.9.1 „Iseseisvat toimetulekut toetatavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ eesmärgi saavutamisele. TAT eesmärgi ja

vajalikkuse ning eesmärgi saavutamiseks tehtavate tegevuste põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja I ja II peatükis.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve kujunemist on kirjeldatud eelarve seletuskirjas. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel ja seda korrigeeritakse vajaduse korral tarbijahinnaindeksi prognoositava muutusega. Uut tüüpi kulude planeerimisel uuritakse hindasid turult või töötatakse need ise välja.

4. Toetuse saaja suutlikkus projekti ellu viia

SKA on Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, millel on vajalik teenuste osutamise ja korraldamise, sh klienditöö ja arvete väljamaksmise kogemus ning piirkondlikud teeninduspunktid üle Eesti. SKA ülesanne on muu hulgas ohvriabi- ja lepitusteenus osutamine ja korraldamine, riigi osutatava rehabilitatsiooniteenus osutamise tagamine ja rahastamine, järelevalve teenuse osutamise üle. 2007–2013 programmiperioodi meetme „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed“ programmi „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed 2012–2013“ raames on SKA väga edukat ellu viinud tegevust multiprobleemidega inimestele vajaduspõhiste teenuste pakkumise juhtumipõhise võrgustikutöö katsetamise kaudu. Lisaks panustati kaitstud töötamise teenuse arendamisse ja elluviimisse perioodi 2014–2021 meetme „Töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine“ raames.

5. TAT mõju horisontaalsetele põhimõtetele

TAT mõjutab (märkida ristiga, nii jah“ kui „ei“ vastuse korral tuleb selgituses vastust argumenteeritult põhjendada):

Regionaalareng jah ei

TAT edukas elluviimine toetab kõigi Eesti piirkondade ühtlasemat arengut. See on eri regioonide arengueelduste ärakasutamise ja ühtlasema arengu eelduseks, mille puhul on inimestel igas toimepiirkonnas kättesaadavad teenused ja enda rakendamise võimalused. TAT tegevused aitavad tööle rakenduda vähenenud ja puuduva töövõimega isikutel, kellel seni on tööturul osalemine olnud raskendatud või on see võimalus üldse puudunud. Suureneb eri piirkondade majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku võime ja väheneb inimeste mitteaktiivsus tööturul.

Keskkonnahoid ja kliima jah ei

TAT tegevuste elluviimisega ei kaasne otsest mõju keskkonnahoiu ja kliima eesmärgile. Küll aga on raamtekstis toodud välja ootus, et rahastatavad tegevused ei suurendaks negatiivset keskkonnamõju, väärtustaks osapooli, kes tegelevad teadlikult säästliku keskkonnakasutusega ja teenuste ning toodete hankimisel lähtutaks keskkonnahoidlike hangete põhimõtetest¹.

Infoühiskond jah ei

TAT tegevuste elluviimisega ei kaasne otsest mõju infoühiskonnale.

Riigivalitsemine jah ei

TAT toetab tõhusa ja tervikliku riigivalitsemise edendamise eesmärki, toetades erivajadusega inimeste süveneva tööturult kõrvalejäämise protsessi peatamist. Uues töövõime toetamise süsteemis suunatakse tähelepanu sellele, mida vähenenud töövõimega isikud on suutelised

¹ <https://envir.ee/ringmajandus/ringmajandus/keskkonnahoidlikud-riigihanked>

tegema ning aidatakse neil leida sobivat tööd. Seeläbi suureneb tööjõus osalemise määr ja suureneb riigi maksutulu.

Kas TAT-d viivad osaliselt või täielikult ellu sotsiaalpartnerid või vabaühendused?

jah ei

Kas TAT üheks eesmärgiks on naiste jätkusuutliku osaluse ja edu tagamine tööhõives?

jah ei

Kas TAT on suunatud riigi, piirkonna või kohaliku tasandi haldus- ja ametiasutustele või avalike teenuste osutamisele?

jah ei

TAT toetatavate tegevuste hulgas on kaitstud töötamise teenus ja erihoolekandeteenused.

Võrdsed võimalused

Sooline võrdsus (kas TAT lõpptulemus mõjutab meeste ja naiste olukorda ühiskonnas)?

jah ei

TAT sisaldab tegevusi, mis panustavad otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisse

jah ei

*TAT panustab soolise võrdõiguslikkuse edendamisse läbi sooküsimuste lõimimise³
TAT ettevalmistamisse, rakendamisse ja seiresse*

jah ei

Kaitstud töötamise teenuse pakkumisel välditakse soostereotüüpide kinnistamist.

Võrdne kohtlemine

jah ei

TAT tegevused on otseselt suunatud erivajadusega inimestele võrdsete võimaluste loomisele. Toetatavate tegevuste elluviimisel tagatakse eri soost, vanuses, rassist või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistuse või veendumusega või seksuaalse sättumusega inimeste erinevate vajadustega arvestamine.

TAT elluviimine aitab kaasa võrdsete võimaluste tagamisele ühiskonnas, toetades seega sidusa ja jätkusuutliku ühiskonna kujunemist. Tegevused on suunatud tööturul nõrgemas positsioonis või tööturult kõrvale jäänud sihtrühmade toetamisele, sõltumata nende soost, rassist või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest või veendumusest või seksuaalsest sättumusest. Puuduva töövõimega inimestele pakutakse võimalust töötada neile sobivas keskkonnas ja nende vajadustele vastavatel tingimustel.

VI TAT rakendamine

TAT rakendatakse tagasiulatuvalt alates 01.03.2022. Tagasiulatuv jõustumine on vajalik, kuna tegevusi viiakse ellu nimetatud kuupäevast alates.

² Soolise võrdsuse tagamine tähendab naiste ja meeste võrdseid õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust kõikides eluvaldkondades. Kõik poliitikavaldkonnad, mis lõpptulemusena mõjutavad inimeste olukorda ühiskonnas, mõjutavad ka naisi ja mehi.

³ TAT ettevalmistamisel, rakendamisel ja seires võetakse arvesse naiste ja meeste erinevat olukorda ja vajadusi ning hinnatakse mõju naiste ja meeste sotsiaal-majanduslikule olukorrale ühiskonnas selleks, et tagada ühtmoodi kasu nii naistele kui meestele ning kaotada ebavõrdsus.

VII TAT kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile. Riigi Tugiteenuste Keskus ja Sotsiaalkindlustusamet kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega, millega arvestati.

Lisa:

Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht